

Голові спеціалізованої вченої ради із
розгляду та захисту дисертації на
здобуття ступеня доктора філософії,
доктору юридичних наук, доценту
кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної
служби Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
МАКСІМЕНЦЕВІЙ Надії
Олександрівні

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора політичних наук, професора, директора
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка» Іжї Миколи
Михайловича на дисертаційну роботу Логвіна Дмитра Сергійовича на
тему: «Трансформація державного управління під час війни»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28
«Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»**

**Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із науковими
програмами, темами.** Дисертаційне дослідження Логвіна Дмитра Сергійовича
присвячене комплексному теоретико-методологічному та прикладному аналізу
трансформації державного управління в умовах війни як особливої форми
кризового функціонування демократичної держави.

Актуальність обраної теми зумовлена безпрецедентними викликами, що
постали перед системою державного управління України в умовах
повномасштабного вторгнення та необхідності забезпечення стійкості державних
інституцій, безпеки населення і безперервності надання публічних послуг.
Правовий режим воєнного стану суттєво змінив умови діяльності органів
державної влади, механізми прийняття управлінських рішень, баланс між гілками
влади, особливості взаємодії держави та суспільства, а також підходи до
реалізації державної політики. Водночас необхідність забезпечення
обороздатності держави поєднується із завданням збереження демократичних
інститутів, конституційної легітимності та належного рівня підзвітності
публічної влади.

Особливої актуальності дослідженню надає відсутність у науковому вимірі
цілісної типології моделей трансформації державного управління під час війни.
Попри значну кількість наукових праць, присвячених надзвичайним
повноваженням, кризовому урядуванню, воєнному стану та державотворенню в
умовах конфліктів, проблема систематизації управлінських моделей та

визначення їх впливу на функціонування демократичної держави залишається недостатньо розробленою.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планів наукових досліджень кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Використання можливостей статусу кандидата на вступ в ЄС для підвищення ефективності публічного управління та адміністрування в Україні» (номер державної реєстрації 0123U102187).

З огляду на сучасні безпекові виклики та перспективи післявоєнного відновлення України, обрана тема має не лише значну теоретичну цінність, а й вагоме практичне значення для вдосконалення системи державного управління. Отже, актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів підтверджується опрацюванням значної кількості наукових праць за темою дослідження, а також використанням достатнього комплексу методів наукового дослідження, апробацією наукових результатів на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях.

Такий міждисциплінарний підхід є передумовою для проведення системного дослідження та висвітлення теми. Дослідження також базується на аналізі численного закордонного досвіду функціонування державного управління під час війни. Це сприяло глибокому аналізу та систематизації основних механізмів трансформації системи державного управління під час війни з урахуванням досвіду провідних демократичних країн.

Структурно рукопис дисертації Д.С. Логвіна складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 213 сторінок, основний зміст роботи викладено на 176 сторінках, список використаних джерел містить 182 найменувань, з яких іноземною мовою - 105 джерел.

У дисертаційній роботі вирішено важливе наукове завдання, яке полягає у комплексному теоретико-методологічному обґрунтуванні закономірностей, моделей та механізмів трансформації державного управління в умовах війни як особливої форми кризового функціонування демократичної держави.

У роботі розкрито сучасні підходи до трактування трансформації державного управління в умовах війни, що пов'язано з необхідністю забезпечення ефективності публічної влади, оперативності управлінських рішень, інституційної стійкості держави, а також збереження конституційної легітимності та демократичного контролю. Автором обґрунтовано, що війна виступає не лише дестабілізуючим чинником, а й структуроутворювальним фактором, який змінює логіку функціонування органів державної влади, характер взаємодії між центральними та місцевими інституціями, зміст управлінських процедур і пріоритети державної політики.

Розкриття сутності та змісту трансформації державного управління під час війни дало змогу виокремити ключові управлінські механізми, за допомогою

яких держава забезпечує функціонування публічної влади в умовах воєнного стану. До таких механізмів автором віднесено нормативно-правові, інституційно-організаційні, комунікаційно-цифрові, соціальні та гуманітарні інструменти, що забезпечують адаптацію системи державного управління до умов воєнного стану.

В цілому дане дисертаційне дослідження задовольняє важливу наукову і практичну потребу у визначенні оптимальної моделі функціонування державного управління під час війни, а також у виробленні підходів до збереження балансу між концентрацією владних повноважень, необхідною для оперативного реагування на воєнні загрози, та демократичною підзвітністю органів публічної влади. Практична спрямованість роботи полягає у можливості використання її результатів для вдосконалення механізмів державного управління України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Найбільш суттєві та практичні результати, одержані здобувачем, викладено в загальних висновках дисертації та висвітлено в опублікованих працях автора.

У першому розділі «Теоретико-методологічні підходи до аналізу трансформації державного управління в умовах війни» проаналізовано класичні та сучасні наукові підходи до пояснення функціонування державного управління в умовах війни. Автором розкрито концепції надзвичайної влади, воєнного стану, кризового урядування, «конституційної диктатури», «вбудованого винятку», а також досліджено український науковий дискурс щодо трансформації державного управління в умовах війни.

У ході теоретичного аналізу джерел уточнено зміст таких понять як «трансформація державного управління під час війни», «воєнний стан», «надзвичайні повноваження», «кризове урядування», «інституційна адаптація» та «модель воєнної трансформації державного управління». Заслужовує на увагу те, що здобувач не обмежився суто правовим або політичним розумінням воєнного стану, а розглянув його як складний управлінський феномен, що впливає на всю систему публічної влади.

У другому розділі «Моделі та механізми трансформації державного управління в умовах війни» сформовано та обґрунтовано авторську типологію моделей трансформації державного управління у воєнний час. Здобувачем виокремлено традиційну, прогресивну та змішану моделі, визначено їхні типологічні ознаки, переваги, обмеження, інституційні ризики та потенціал забезпечення стійкості держави в умовах війни.

Проведений автором аналіз зарубіжного досвіду засвідчив, що традиційна модель ґрунтується на централізації влади, посиленні виконавчих повноважень та мобілізаційній логіці управління; прогресивна модель орієнтована на збереження демократичної підзвітності, інституційної гнучкості та громадянського контролю; змішана модель поєднує елементи централізації з механізмами демократичного контролю та адаптивності. Автором обґрунтовано, що саме змішана модель є найбільш придатною для сучасних умов тривалої війни, оскільки дозволяє поєднати оперативність управління із збереженням конституційної легітимності.

У третьому розділі «Адаптація та трансформація системи державного управління України в умовах воєнного стану» досліджено особливості

інституційних змін у системі державного управління України, механізми функціонування органів публічної влади в умовах воєнного стану, а також трансформацію державної політики в соціальній та гуманітарній сферах. Автором проаналізовано процеси централізації управлінських рішень, перерозподілу повноважень, функціонування військових адміністрацій, взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування, а також роль цифрових і комунікаційних механізмів у забезпеченні стійкості державного управління.

Заслуговує на увагу те, що здобувач розглядає український досвід не ізольовано, а у порівнянні з практиками інших держав, що дозволило обґрунтувати специфіку української моделі трансформації державного управління в умовах повномасштабної війни. Такий підхід посилив аргументованість висновків і дав змогу визначити напрями подальшого вдосконалення системи публічного управління.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечена побудовою адекватної структурно-логічної схеми дослідження, за якою кожен наступний розділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Поставлена мета дослідження реалізована через послідовне виконання визначених завдань: узагальнення теоретичних підходів, дослідження еволюції механізмів концентрації та делегування владних повноважень, формування типології моделей трансформації державного управління, аналіз українського досвіду воєнного управління та обґрунтування доцільності застосування змішаної моделі.

Це знайшло відображення у структурі дисертації, основних положеннях роботи, сформульованих автором висновках та науковій новизні одержаних результатів. Висновки до розділів і загальні висновки дисертації є достатньо обґрунтованими, логічно випливають із проведеного дослідження, а запропоновані рекомендації мають практичну значущість для подальшого вдосконалення системи державного управління України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. В дисертації отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретне наукове завдання – сформулювати теоретико-методологічне обґрунтування та розробити практичні рекомендації щодо трансформації державного управління під час війни.

Безперечною новизною роботи є те, що автором уперше:

- обґрунтовано трансформацію державного управління під час війни як самостійного об'єкта наукового дослідження в межах теорії та історії державного управління, що дозволило відійти від фрагментарного правового або суто політичного трактування воєнного стану;

- виокремлено та систематизовано традиційну, прогресивну та змішану моделі трансформації державного управління у воєнний час, визначено їх типологічні ознаки, механізми функціонування, переваги й обмеження, а також наслідки для балансу між ефективністю публічної влади та демократичним контролем. Зокрема визначено, що традиційна модель базується на централізації влади, прогресивна - на збереженні інституційної підзвітності, а змішана - на їх

адаптивному поєднанні. Це дозволило не лише класифікувати існуючі підходи, але й оцінити їх довгострокові наслідки для демократичного розвитку держави.

удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи до дослідження державного управління в умовах війни шляхом поєднання інституційного, системного та порівняльного аналізу, що дало змогу комплексно дослідити механізми кризового управління;

- зміст поняття «трансформація державного управління під час війни», яке уточнено як багатовимірний процес змін у політичних інститутах, організаційних структурах, управлінських процедурах і соціально-гуманітарній політиці;

- підходи до аналізу співвідношення надзвичайних повноважень і демократичного контролю, що дозволило критично переосмислити можливості застосування концепцій «конституційної диктатури» та «вбудованого винятку» в сучасних умовах.

До раніше не захищених наукових положень дисертації Д. Логвіна також можна віднести:

- дослідження світового досвіду функціонування державного управління в умовах війни крізь призму його адаптації до українських реалій повномасштабної збройної агресії;

- наукове осмислення трансформацій політичних інститутів, інституційно-організаційної структури публічної влади, а також соціальної та гуманітарної сфери державного управління у воєнний час як взаємопов'язаних елементів єдиного управлінського процесу;

- уявлення про довгостроковий вплив воєнної трансформації державного управління на процеси післявоєнного відновлення, стратегічного планування та модернізації системи публічного управління.

Достовірність одержаних автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком зрозумілі по суті та конкретним завданням дослідження, досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів. Одержані дисертантом результати достатньо переконливо представлені у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях та відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо механізмів трансформації державного управління під час війни.

Результати наукового дослідження, викладені в дисертації, отримані автором особисто. Основні наукові положення і висновки дисертаційної роботи опубліковані в 7 наукових публікаціях, серед яких: 3 статті у наукових фахових виданнях України, 4 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій, що додатково розкривають тему дослідження. Опубліковані наукові праці достатньо повно відображають результати проведеного наукового дослідження, а їх кількість відповідає існуючим вимогам.

Дисертаційна робота Д.С. Логвіна перевірена на унікальність тексту за допомогою програмного продукту Системи виявлення збігів/ідентичності/

схожості StrikePlagiarism. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Значення роботи для науки, практики та суспільства. Теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації дисертації спрямовані на розвиток теоретико-методологічних засад дослідження трансформації державного управління в умовах війни, удосконалення механізмів функціонування системи публічної влади в умовах воєнного стану та формування науково обґрунтованих підходів до післявоєнного відновлення держави.

Наукове значення дисертаційного дослідження полягає у формуванні цілісного концептуального підходу до розуміння трансформації державного управління під час війни як самостійного об'єкта дослідження у межах науки публічного управління та адміністрування. Важливим внеском у розвиток галузі є розроблення авторської типології моделей трансформації державного управління у воєнний час, що включає традиційну, прогресивну та змішану моделі, а також визначення їх типологічних ознак, механізмів функціонування, переваг, обмежень та інституційних наслідків. Запропоновані наукові положення розширюють сучасні уявлення про співвідношення надзвичайних повноважень держави та демократичного контролю в умовах війни, а також створюють підґрунтя для подальшого розвитку досліджень у сфері кризового урядування, інституційної адаптації та державної стійкості.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час розроблення та реалізації державної політики в умовах воєнного стану, удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності публічної влади, підготовки стратегій післявоєнного відновлення та модернізації системи державного управління. Запропоновані у дисертації підходи можуть бути використані для вдосконалення механізмів координації між органами державної влади, військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування, а також для забезпечення балансу між оперативністю управлінських рішень та дотриманням принципів демократичного врядування.

Практичні результати дослідження можуть бути корисними для центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, закладів вищої освіти, науково-дослідних установ, аналітичних центрів та громадських організацій, діяльність яких пов'язана з питаннями публічного управління, національної безпеки, кризового реагування та післявоєнного відновлення.

Суспільне значення дисертації обумовлене тим, що запропоновані автором наукові підходи спрямовані на підвищення ефективності функціонування держави в умовах війни, зміцнення інституційної стійкості публічної влади, забезпечення демократичної легітимності управлінських рішень та підвищення рівня довіри громадян до державних інституцій. Особливого значення результати дослідження набувають в умовах тривалої збройної агресії проти України, коли ефективність державного управління безпосередньо впливає на обороноздатність держави, соціальну стабільність та успішність майбутнього післявоєнного відновлення.

Зазначене у сукупності свідчить про вагоме значення результатів

дисертаційного дослідження для розвитку науки публічного управління та адміністрування, удосконалення практики державного управління в умовах воєнного стану та забезпечення суспільних потреб у зміцненні стійкості й ефективності держави в умовах сучасних безпекових викликів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. На підставі розгляду дисертації, анотації, висновків можна дійти висновку про завершеність наукової роботи, виконаною Логвіним Д.С. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладу в опублікованих наукових працях дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Визначаючи значні нові науково обґрунтовані результати та практичні рекомендації, вважаємо за необхідне звернути увагу дисертанта, а також членів разової спеціалізованої вченої ради на певні дискусійні положення, що містяться в роботі:

1. У підрозділі 2.3 автор обґрунтовує змішану модель трансформації державного управління як найбільш ефективну в умовах сучасних гібридних і затяжних конфліктів. Водночас твердження про її найбільшу ефективність потребує додаткового обґрунтування через використання більш чітких критеріїв оцінювання ефективності моделей та їх порівняння на основі емпіричних показників. Наразі наведені аргументи мають переважно теоретичний характер.

2. У роботі вперше запропоновано типологію моделей трансформації державного управління у воєнний час (с. 16–17; с. 68–132). Разом із тим, потребує додаткового уточнення питання критеріїв віднесення окремих держав до традиційної, прогресивної чи змішаної моделі, оскільки в окремих наведених автором кейсах простежуються ознаки кількох моделей одночасно. На нашу думку, більш детальне розмежування типологічних ознак сприяло б підвищенню методологічної визначеності запропонованої класифікації.

3. У підрозділі 3.3 автор здійснює ґрунтовний аналіз трансформації державної політики у соціальній та гуманітарній сферах в умовах воєнного стану (с. 169–181). Водночас поза межами дослідження фактично залишилося питання оцінювання ефективності окремих державних програм підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих категорій населення, що могло б додатково посилити прикладний характер роботи.

Оцінюючи дисертаційну роботу загалом, слід зауважити, що вказані недоліки не мають принципового значення та є дискусійними.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційна робота Логвіна Дмитра Сергійовича є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають наукову новизну, теоретичну та практичну цінність. Винесені на захист нові положення, висновки та рекомендації є достовірними, а декларована наукова новизна адекватно розкривається в роботі. Рівень

проведеного дослідження та його практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача, який продемонстрував належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності. Опубліковані за темою дисертації наукові праці достатньо повно відображують основні положення, висновки та рекомендації, які стали результатом авторського дослідження.

Актуальність обраної теми дослідження, належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих висновків та рекомендацій, ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість, стиль викладення матеріалу та оформлення рукопису дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота на тему «Трансформація державного управління під час війни» за своїм змістом, науковою новизною і прикладною цінністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 31.05.2019 р. № 759), а її автор, Логвін Дмитро Сергійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту
публічної служби та управління
Національного університету
«Одеська політехніка»

Микола ІЖА

Підпис М.М. Іжі засвідчую.

